

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У статті розглянуто комплекс психолого-педагогічних умов, які забезпечують оптимізацію формування професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, професійні ціннісні орієнтації, професійна діяльність, суб'єктивні та об'єктивні умови, аксіологічно орієнтована освіта.

Проблему розвитку професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти досліджують як українські, так і зарубіжні науковці. Освітні моделі зарубіжних країн та України вимагають нових підходів до перепідготовки спеціалістів у системі післядипломної освіти, які задовольняли б вимоги сучасного суспільства до соціального педагога. Поширюється пошук сучасних форм і методів післядипломної освіти соціальних педагогів, які спрямовані на активізацію навчання в процесі вдосконалення професійного рівня фахівців у сфері соціально-педагогічної роботи.

Досліджуючи аксіологічний підхід у післядипломній освіті педагогів, Л. Блинов визначив такі принципи організації аксіологічно орієнтованого процесу в постдипломній освіті: принцип соціалізації, що включає врахування соціально-опредмечених позицій особистості педагога, які зумовлені віковими особливостями, характером освоєння, реалізацією своєї функціональної ролі в професійній діяльності; визнання й прийняття синергетичного характеру професійно-особистісного самовизначення, яке визначається складним характером взаємодії екзистенціального світу цінностей індивіда із соціальними цінностями референтних груп педагогічного співтовариства; надання можливостей для рефлексивної оцінки своєї соціальної ролі, пов'язаної з особливим характером спілкування, яке пригнічує в особистості індивідуальність і змушує виступати в ролі соціальної одиниці, що виконує певні функції; принцип гуманізації та гуманітаризації, що забезпечує особистості педагога свідомий вибір у спектрі власних цілей педагогічної діяльності, побудову цілісної картини світу, сумірної з внутрішнім світом людини; принцип інтеграції, що передбачає створення умов для "виращування" цілісної особистості як продукту трансформації когнітивно-пізнавальної, емоційно-оціночної та духовно-моральної сфер [1, с. 320].

Для визначення шляхів розвитку професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів у післядипломній педагогічній освіті можна спиратися на пошуки шляхів корекції та розвитку професійних ціннісних орієнтацій педагогічних працівників у післядипломній педагогічній освіті, які відбуваються в сучасній науці та практиці: впроваджено в систему післядип-

ломної педагогічної освіти спецкурс-тренінг “Аксіологічні питання сучасної освіти”, що складається з трьох тематичних модулів: 1) “Педагогічна аксіологія в діяльності вчителя”, спрямованого на прояснення та усвідомлення педагогами власних професійних ціннісних орієнтацій; 2) “Ціннісні пріоритети сучасної освіти”, спрямованого на емоційне прийняття гуманістичних професійних цінностей; 3) “Цінності моєї професійної діяльності”, спрямованого на підвищення дієвості професійних ціннісних орієнтацій. Визначено найбільш ефективні методи корекції та розвитку професійних ціннісних орієнтацій: активні (проблемна лекція, лекція-діалог, лекція-дискусія, лекція-“мозковий штурм”) та інтерактивні (дискусії, діалоги, брейнстормінг, розбір і аналіз життєвих та професійних ситуацій, рольові ігри, психотехнічні вправи) [4, с. 171].

Значним внеском у вирішення проблеми розвитку професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів у післядипломній освіті є розроблена Н. Зиковою модель розвитку професійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери, яка включає такі компоненти: мету (розвиток узгоджених професійних ціннісних орієнтацій), завдання (усвідомлення цінностей професії й особистості, їх співвідношення, диференціювання їх у міру особистісної значущості, здійснення їх узгодження), зміст (інтегративні цінності професійної діяльності “Сама професійна діяльність”, “Я як професіонал, що розвивається”, “Інший як суб’єкт, що розвивається”, “Допомога іншим у розвитку”); механізми розвитку (усвідомлення, диференціація, інтеріоризація, інтеграція, екстеріоризація) та критерії розвитку професійних ціннісних орієнтацій; етапи розвитку (конфлюенція особистості до професійної діяльності, дезінтеграція, побудова межі контакту між особистістю й інтегративними цінностями професії, інтеграція отриманого співвідношення цінностей у структуру особистості, що являє собою узгоджені ціннісні орієнтації особистості; проекція набутого досвіду в навчально-професійній діяльності) [3, с. 245].

Мета статті полягає у висвітленні психолого-педагогічних умов розвитку професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів у післядипломній педагогічній освіті та пошуку нових технологій у вирішенні цієї проблеми.

Науковці стверджують, що трансформації цінностей і спонуканню суб’єктів навчального процесу до переоцінювання змісту ціннісно-смыслових орієнтацій сприяє запровадження інноваційних форм організації навчального процесу. Особливу роль в аксіологічно орієнтованій освіті педагогів Л. Блинов відводить таким інноваційним формам, як: тренінги, проектування, лекції-діалоги, презентація продуктів діяльності, моніторинг. На його думку, “кожна із зазначених форм покликана вирішувати певне завдання в активізації аксіологічного потенціалу особистості педагога, але в цілому ці форми дійсно істотно впливають на зміну ціннісно-смыслових установок особистості педагога” [1, с. 325].

Поширюється пошук сучасних форм і методів післядипломної освіти соціальних педагогів, які спрямовані на активізацію навчання в процесі

вдосконалення професійного рівня фахівців у сфері соціально-педагогічної роботи. Зокрема, ідеться про використання активних та інтерактивних методів навчання, до яких належать неімітаційні й імітаційні форми та методи навчання. Методом активізації лекційних занять із соціальними педагогами може виступати дискусія, питання й відповіді після чи в ході прочитаної лекції. Необхідність формулювання питання вимагає розуміння змісту, перетворення його на власну мову та спосіб розуміння. Проте активність в інтерактивному навчанні повинна йти глибше. У ньому повинно знайти своє місце мистецтво аргументації, пошуку істини, самостійного розв'язання проблеми, подолання труднощів у розумінні, прагнення до перманентної самоосвіти. Усі інтерактивні методи в кінцевому підсумку повинні власне служити прагненню до самостійного розв'язання проблеми, засвоєння знань, тренування вмінь та формування власної позиції [6, с. 128].

Найбільш наближений до реальної соціально-педагогічної практики є метод навчання, заснований на аналізі конкретних ситуацій, який дістав назву від англійського терміна “case study” і буквально може бути перекладений як “вивчення ситуації”, він посідає особливе місце серед методів активного навчання як аналіз конкретних ситуацій – “це глибоке й детальне дослідження реальної або імітованої ситуації, що виконується для того, щоб виявити її окремі і (або) загальні характерні властивості” [5, с. 236].

Для розвитку професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів продуктивними є “ділові ігри”, серед інших активних методів, у яких імітується певна реальна колективна діяльність людей і через її здійснення відбувається їх навчання.

Ігрове проектування (інша назва – управління проектами) – метод, досить подібний за технологією проведення до методу ділових ігор, він має таке саме призначення, яке полягає в розширенні пізнавальної діяльності слухачів. Основна відмінність полягає у предметі моделювання. Якщо у форматі ділової гри імітується вирішення завдань в умовах реальної чи віртуальної поведінки об'єкта, то в останньому з названих випадків імітується чи відтворюється процес створення або ж удосконалення об'єкта. Прикладом таких освітніх занять можуть бути складання міні-проектів відповідно до стратегії розвитку служби навчального закладу.

Також виділяють: комплексні ділові ігри, які в обов'язковому порядку містять елементи імпровізації в діях слухачів; ігри тренувального характеру (ігри-вправи); ігри-інсценівки (ігри-імітації); ігри-змагання; розігрування ролей (рольова гра) – невеликі сценки довільного характеру, що відображають моделі життєвих ситуацій; тренінг, який дає змогу не тільки вдосконалити професійні знання та навички, а й розвивати загальні здібності, світогляд, змінювати внутрішні установки, підвищувати рівень мотивації, покращувати поведінку, міжособистісну взаємодію. У практиці формальної та неформальної освіти соціальних педагогів використовують різні види тренінгу залежно від поставленої мети: комунікативні, особистісного зростання, соціально-просвітницькі, соціально-психологічний тощо [2, с. 136].

Психолого-педагогічні умови ефективного розвитку професійних ціннісних орієнтацій Л. Зикова поділяє на суб'єктивні (усвідомлення цінностей особистості й професії; узгодження цінностей особистості та професії), суб'єктивно-об'єктивні (поетапна реалізація слухачами й викладачем взаємодоповнюваних механізмів розвитку професійних ціннісних орієнтацій; включення в професійну діяльність) та об'єктивні умови (урахування динаміки розвитку професійних ціннісних орієнтацій; реалізація програми розвитку професійних ціннісних орієнтацій) [3, с. 245].

Визначено умови корекції та розвитку професійних ціннісних орієнтацій учителів у закладах післядипломної педагогічної освіти: 1) організаційно-методичні: включення до змісту професійного підвищення кваліфікації знань з педагогічної аксіології; врахування суб'єктивних цілей навчання й професійного досвіду в процесі визначення змісту аксіологічної підготовки; використання активних та інтерактивних методів навчання; діалогічна взаємодія на основі суб'єкт-суб'єктних відносин; створення під час навчання сприятливої атмосфери, організація ефективної взаємодії слухачів; 2) психологічні умови: мотивування вчителів до роботи з власними професійними ціннісними орієнтаціями; формування уявлень про професійні цінності педагогів; актуалізація наявних професійних ціннісних орієнтацій слухачів; рефлексія ціннісно-сміслових ставлень до різних сфер педагогічної діяльності; задіяння емоційно-оцінних ставлень учителів до професійних цінностей, спрямованість на творчу корекцію, збагачення гуманістичних професійно-ціннісних переконань; обмін досвідом щодо реалізації професійних ціннісних орієнтацій у професійній діяльності [4, с. 171].

Висновки. Таким чином, слід відзначити комплекс психолого-педагогічних умов, які забезпечують оптимізацію формування професійних ціннісних орієнтацій соціальних педагогів, а саме: реалізація науково обґрунтованої, поетапної програми формування ціннісних орієнтацій, спрямованої на усвідомлення педагогами власної системи ціннісних орієнтацій та необхідності її наближення до моделі професійних ціннісних орієнтацій учителя-гуманіста (когнітивний компонент); розвиток сукупності емоційно-оцінювальних ставлень учителя до педагогічних цінностей і власних професійних позицій, переживання їх значущості (емотивний компонент); розвиток активної професійної позиції, збагачення суб'єктного ціннісно-сміслового досвіду (когнітивний компонент).

Список використаної літератури

1. Блинов Л. В. Профессионально-личностное самоопределение педагогов в постдипломном образовании: аксиологический поход : дис. ... д-ра пед. наук / Л. В. Блинов. – Биробиджан, 2001. – 320 с.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід роботи / укл. О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ, 2002. – 136 с.
3. Зыкова Н. Ю. Развитие профессиональных ценностных ориентаций студентов средствами гештальт-терапии : дис. ... канд. психол. наук / Н. Ю. Зыкова. – Курск, 2006. – 245 с.
4. Печерська Г. О. Діагностика та корекція професійних ціннісних орієнтацій учителів у закладах післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. психолог. наук / Г. О. Печерська. – Київ, 2013. – 171 с.

5. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / под ред. Ю. П. Сурмина. – Киев : Центр инноваций и развития, 2002. – 236 с.
6. Софій Н. З. Про сто і один метод активного навчання / Н. З. Софій, В. У. Кузьменко. – Київ : Крок за кроком, 2004. – 128 с.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2015.

Тихомиров С. В. Психолого-педагогические условия решения проблемы развития профессиональных ценностных ориентаций социальных педагогов в последипломном педагогическом образовании

В статье рассматривается комплекс психолого-педагогических условий, обеспечивающих оптимизацию формирования профессиональных ценностных ориентаций социальных педагогов.

Ключевые слова: *психолого-педагогические условия, профессиональные ценностные ориентации, профессиональная деятельность, субъективные и объективные условия, аксиологически ориентированное образование.*

Tikhomirov S. Psycho-Pedagogical Conditions of Solving the Problem of Value Orientations Professional Social Workers in Postgraduate Education

The article analyzes the scientific approach to the study of psycho-pedagogical conditions of disclosure problems of professional axiological orientations of social teachers in postgraduate education. An important role in the formation of teachers axiological orientation discharged Innovative forms such as: trainings, project, lectures, dialogues, presentations product activity monitoring. For the development of professional value orientations of teachers it has to be effective “business games”, among other active methods that simulate specific real collective activity of people and in terms of its implementation is their training.

Psycho-pedagogical conditions of effective development of professional value orientations are divided into subjective statements (awareness of the values of personality and profession, harmonization of personality and valeness of the profession), are subjective-objectivity (phased implementation of students and teachers of complementary mechanisms of professional axiological orientations, including in professional activities) and objectivity of (Take account of the dynamics of the professional axiological orientations; implementation of the program of development of professional axiological orientations.

The article gets the complex psychological – pedagogical conditions that optimize the forming of professional axiological orientations of teachers.

The conditions of correction and professional axiological orientations of teachers in institutions of postgraduate education: 1) organizational and methodical: the inclusion of the content of professional qualifications increase knowledge on teaching of values; consideration of subjective learning objectives and professional experience in the definition of the content axiological training.

Key words: *psychological and pedagogical conditions, professional values, professional activities, subjective statements and objectivity conditions axiologically oriented education.*